

Hvad kan vi? Hvad vil vi? Hvad bør vi?

Tale ved det udvidede landemøde i Københavns Stift

onsdag den 11. oktober 2000

samt ved stiftsmødet i Rønne den 6. november 2000

Tak for den venlige og for mig særdeles ærefulde indbydelse til at tale ved det udvidede landemøde her i stiftet, og tak, fordi min kone måtte komme med. Det har vi glædet os til, for som jeg altid siger - til let forskrækkelse for min gode katolske biskop, - så betragter jeg Folkekirken som min nationale kirke, mens den katolske kirke er både min barndoms og især min konfessionelle og sakramentale kirke. Teologisk og økumenisk er det formentlig noget vrøvl at sige den slags ting,- men sådan har jeg det altså ...! Og derfor endnu en gang tak for indbydelsen.

Arbejdet i Det Ethiske Råd, som jeg skal tale om, er - som det er foreskrevet i lovgivningen - koncentreret om sundhedsprofessionernes virksomhed.

Enhver profession består pr. definition i at kunne noget bestemt, som de, der ikke er omfattet af faget, i almindelighed ikke anses for at kunne. Ethvert fag, enhver profession handler om, hvad man *kan*. Den professionelle kan, hvad den ikke-professionelle ikke kan forventes at kunne.

Politik handler ikke om, hvad man *kan*, men om, hvad man *vil* - af dét, man kan, forstår sig!

Og etik handler så om, hvad man *bør* - d.v.s. hvad man bør ville - af dét, man kan ville.

Men mens *kan* og *vil* tit forekommer os at være så enkle at forholde sig til, at min far i sin tid kunne sige, at "man kan, hvad man vil" (hvad jeg da også har troet på, indtil jeg kom i prostataalderen), så forekommer det langt vanskeligere for os mennesker at få fat på dette *bør*.

Etik handler om det gode liv, siger man.

Etik drejer sig om at opstille begrundelser for moralske normer og valg, siger man.

Etik består i at analysere dilemmaer og afveje modstående, men legitime interesser, hedder det sig.

Men ligegyldigt, om man nu siger det på den ene eller den anden måde, så kommer man tilbage til dette *bør*: Etik handler om, hvad man bør - underforstået, at der altså *er* noget, man bør af dét, man kan, og at etik derfor ikke bare kan bero på, hvad man vil eller kan forhandle sig frem til at ville af dét, man kan.

Så *kan*, *vil* og *bør* er tre afgørende aspekter af al menneskelig aktivitet - især på samfundsniveau.

Men - kan man forresten altid dét, man *bør*? Det er i hvert fald én af de påtrængende etiske problemstillinger i sundhedsvæsenet, hvor virkelighedens verden forekommer mere og mere at være præget af, at vi kan mere, end vi magter. Vi kan udrette mere, end vi kan overkomme. Der er tilsyneladende aldrig ressourcer nok til at give al den pleje og gennemføre alle de undersøgelser og behandlinger, som i sig selv er fagligt mulige og normalt tillige ønskelige.

Fænomenet ventelister afspejler naturligvis dette misforhold: man kan noget, men man kan det altså ikke nok til at undgå, at der alligevel er nogen, som må vente på det. Og jo mere man kan, jo mere risikerer man øjensynligt at komme til at vente på. Da jeg var dreng, var der ingen ventelister til nye hofter og operationer for grå stær. Der var ingen, der ventede, for der var ikke noget at vente på: man havde ganske enkelt endnu ikke lært sig at *kunne* og følte derfor heller ikke, at det var noget, man *burde*.

Nu *kan* vi, og så føler vi, at vi *bør*. Men samtidig oplever vi, at hvis vi prøver at skrive en liste over alt dét, som vi erkender, at vi *bør*, fordi vi kan, så kommer der let til at stå *bør plus bør plus bør plus bør plus bør*, - og når vi så slår en streg og tæller sammen forneden, så står der *kan ikke!*

Svaret på dette sammenstød mellem *kan* og *bør* hedder som bekendt prioritering - men hvor er det dog svært at få menneskenes børn til at indrømme, at prioritering ikke er et ondt og uetisk ord.

Jeg har deltaget i utallige møder i de små forsamlingshuse, hvor jeg har mødt det synspunkt, at prioritering er uetisk, fordi prioritering betyder, at man skærer ned på dét, som man *bør* - og etik handler jo om, hvad man *bør*, ikke sandt? - og Morlille er en sten, og prioritering er uetisk - færdigt arbejde ...!

Ak ja, man behøver såmænd ikke søge ud i forsamlingshusene for at møde det synspunkt. Det trives også på højt politisk niveau i samfundet.

Tro ikke, at løsningen af etiske konflikter kun eller i det væsentligste er et spørgsmål om flere ressourcer. Vi vil altid stå over for prioriteringsproblemer. Det er ikke uetisk at vælge. Valget kan være forkert og uetisk, naturligvis. Men til de forkerte valg hører måske først og fremmest at bestride, at der *skal* vælges, og i stedet overlade det uundgåelige valg til mere eller mindre synligt at træffe sig selv med god udsigt til, at man havner i en etisk set mindre acceptabel situation.

Imidlertid er det ikke kun i ressourcemæssig sammenhæng, vi oplever problemer med etikken.

Vi står ikke længere kun dér, hvor vores problem er at skaffe ressourcer til alt det gode, man kunne udrette, hvis der bare var tid og penge nok.

Nej, i stigende grad er vi mennesker også begyndt at sætte spørgsmålstejn ved, om alle de ting, vi hiter på, overhovedet er så gode allesammen.

Det er jo en stående vittighed blandt læger, at et rask menneske er et menneske, der ikke er undersøgt nok. Men er det kun en vittighed?

Bevares, det er da klart, at hvis man fejler noget skjult, for eksempel en præsymptomatisk kræftlidelse, som er under udvikling, men hvor man endnu ikke selv har mærket noget symptom, så kan lidelsen naturligvis blive afsløret, hvis man bliver undersøgt på kryds og tværs - og det er vel kun en fordel, så det kan blive taget i opløbet?

Jo, det tør jeg i den forbindelse slet ikke bestride, - men jeg tør godt spørge: hvad nu, hvis den pågældende lidelse er sådan én, som dels er en årrække om at udvikle sig i det skjulte, og som dels ikke kan hverken forebygges eller behandles, når den endelig viser sig, er det så egentlig ikke bedre for mig at vente syv år med at få at vide, at jeg har den, så jeg kan leve i syv års lykkelig uvidenhed, fremfor at få det at vide nu, så jeg i stedet må leve i syv års stadig angst for det kommende udbrud?

Misforstå mig ikke, der *er* meget, som det kan være godt at blive undersøgt og behandlet for i tide, ingen tvivl om det. Men vi må også have mod til at se i øjnene, at det ikke altid forholder sig sådan, og at udviklingen netop går i den retning, at der bliver flere og flere ting, som kan konstateres tidligt, uden at viden om det giver relevante handlemuligheder i henseende til forebyggelse eller behandling.

Der er jo fx. familier, der må slås med meget alvorlige arvelige sygdomme. Man siger om sådanne sygdomme, at de er *congenite*, d.v.s. medfødte, og man kan høre, at i ordet con-gen-it indgår ordet gén. Vore gener er alle de informationer, der befinder sig i kromosomerne i enhver af vore celler, og som bestemmer vore arveanlæg, men - vel at mærke - ikke nødvendigvis afgør vor skæbne og vort liv. Det skyldes for eksempel mine gener, at jeg blev født som rødhåret, mens jeg klart anser det som et resultat af et liv i politik, at jeg på et tidspunkt blev gråhåret ..!

Arvelige, d.v.s. medfødte sygdomme skyldes fejl i vore gener. Der findes tusindvis af den slags fejl - de fleste af os fødes med et eller andet antal forskellige fejl i vore gener, som under visse omstændigheder kunne udvikle sig til sygdom, men enkelte af os fødes med genfejl, som med sikkerhed vil udvikle en sygdom på et eller andet tidspunkt i deres liv.

Nu vil forskerne så i det kommende år lokalisere og identificere flere og flere sygdomsgener og dermed kunne undersøge raske mennesker og vidtgående fastslå, hvad der venter eller truer dem.

Og det må give os lidt at tænke over. Er det altid så godt at vide alt? Det er interessant at notere sig, at det inden for familier, hvor den sjældne, men særdeles slemme nervesygdom *Huntingtons chorea* findes, kun er 10-12 %, som ønsker at blive testet og få at vide, om de har sygdomsgenet og dermed med sikkerhed vil blive alvorligt syge og dø inden for en årrække.

Og hvad med os andre? Vi ved, at vi skal dø, men ville vi for eksempel gerne vide helt præcist, på hvilken dag og på hvilket klokkeslet vi skal dø? Er realiteten ikke, at vi falder i søvn hver aften, fordi vi ikke ved, om vi vågner næste morgen. Hvis vi vidste, at dét gjorde vi ikke, så ville vi næppe kunne falde i søvn.

Nu findes den medalje jo ikke, som kun har en bagside, og forsiden af disse nye muligheder er til gengæld, at vi måske kan slippe af med fx. nogle af de fosterundersøgelser, som er betænkelige også af andre grunde, end at de er knyttet til sortering og abort.

Nogle af den type undersøgelser er - især hvis man så ikke går videre til andre - aldeles ufarlige. Men f.eks. fostervandsundersøgelser eller undersøgelse af små totter af moderkagen er det jo ikke. Her er situationen faktisk den, at selve undersøgelsen kan føre til, at et rask ønskebarn bliver aborteret.

Det er ganske vist først i de senere år, man er begyndt at tale åbent om det, men gravide kvinder kan stadig komme ud for at få det svar på et ængsteligt spørgsmål, at risikoen for at abortere som følge af selve undersøgelsen er minimal. Når de så spørger, hvad "minimal" betyder, får de at vide, at risikoen er ganske ringe og helt nede på omkring 1 %.

Nå, siger nogen så, kun én procent.

En procent?! Det er da en enorm risiko! Tænk, hvis DSB reklamerede med, at risikoen ved at køre gennem tunnelen under Storebælt er så ringe, at hver gang der kører 100 passagerer ned ved Korsør, kommer der kun én død op på Sprogø!

Etisk set er dette naturligvis enormt diskutabelt og ikke underligt, hvis de gravide siger nej tak. Mange føder jo i dag deres første og måske eneste barn senere end tidligere; de er godt klar over, at de ikke har så mange chancer for at få et barn, som hvis de var begyndt, mens de var noget yngre. Mange vurderer derfor, at 1 % risiko for at miste et sundt og rask barn blot som følge af undersøgelsen er langt større end den brøkdel af en procents risiko, der måske er for at få et handicappet barn.

Imidlertid begynder det hele ikke kun at dreje sig om at undersøge for sygdomme og handicap. Efterhånden begynder man også at tale meget om at få nogle bedre børn, altså at manipulere med generne med henblik på at forbedre børnene, så de fødes stærkere, klogere, kønnere osv. end naturen selv ville have afleveret dem på grundlag af deres forældres gener. *Enhancement* kalder de det i USA. Det vil sige, at genetiske undersøgelser og mulige gen-manipulationer ikke blot vil sigte på at vælge sygdom fra, men på at vælge en højere børnekvalitet til. Noget som udviklingen i det danske sprog allerede har taget forskud på. Da jeg var dreng, hed det, at man *fik* børn. Nu *laver* man børn ...

Derfor er der også mange, der begynder at sige: Hovsa! Hvor er det egentlig, vi er på vej hen? Er vi ikke lige pludselig på vej væk fra en selvforståelse og et menneskesyn og - som min kloge kone siger - på vej mod en forestilling om mennesket som en skrotbunke af løsdele, der sagtens kunne sammensættes anderledes?

Det er naturligt, at vi spørger, men det er ikke nok, at vi spørger. Det er også væsentligt, at vi alle er med i disse overvejelser og ikke kun overlader til hinanden hver for sig at søge svarene under en individualistisk, for ikke at sige egoistisk synsvinkel. Andrej Sacharow bør ikke have levet forgæves med sin konstatering af, at "intet menneske kan unddrage sig sin del af ansvaret for noget, der på afgørende måde berører menneskehedens fremtid."

Det er imidlertid et faktum, at vi i samfundet har enormt svært ved at få taget stilling til alle disse problemer, som synes os så indviklede, at folketingets partier ser sig nødsaget til at overholde grundloven og overlade til det enkelte medlem at stemme efter sin samvittighed ...

Der er ikke enighed om etikken, og hvorfor er der så egentlig ikke det? Etikdens opgave er jo at begrunde vores moralske valg og stillingtagen, - og hvordan har det sig egentlig med disse begrundelser? Hvad bygger de på?

Indimellem må vi indrømme, at de på en måde slet ikke bygger på en mere omfattende analyse, men på nogle automatsvar, nogle standardargumenter.

Lad mig nævne et par af dem.

"Vi laver jo allerede forsøg i op til 14 dage med fosteranlæg, siger man, hvad skulle der så være i vejen for at bruge dem til kloning af stamceller?" Det er det typiske glidebaneargument, der implicit forudsætter, at dét, vi har gjort indtil nu, er etisk forsvarligt, bare fordi vi har gjort det. Men det er jo slet ikke sikkert. I virkeligheden burde vi snarere revidere fortidens beslutninger end bygge ukritisk videre på dem.

Eller man siger: "Når det er lovligt at foretage abort indtil 12. uge, hvad skulle der så være i vejen for at bruge de aborterede fostre og fremstille produkter af dem?" Spørgsmålet rummer en implicit, men fejlagtig antagelse af, at dét, som er lovligt, dermed også er etisk acceptabelt. Men hvem siger dog det? Der findes masser af uetisk lovgivning i denne verden.

Eller et andet eksempel: "Det er da ikke lige så slemt, siger man, at lave terapeutisk menneskekloning, der sigter på at behandle sygdom, som det vil være at lave reproduktiv kloning, der vil føre til fødsel af et menneske". Det er muligt; det må vi diskutere. Men noget bliver ikke nødvendigvis etisk acceptabelt, bare fordi noget andet er værre.

Eller som et sidste eksempel: "Det gør de jo for længst i udlandet"! Det skal nok være rigtigt, - men hvad så? Er en praksis i det store udland da i sig selv bestemmende for, hvad der er etisk?

Jamen, spørger vi måske også i vores moderne tid, er spørgsmålet om, hvad der er rigtigt eller forkert at gøre (og det er nu engang det, etik drejer sig om), da ikke noget, som man kun kan besvare relativt og foreløbigt? spørger vi. Mange gange må svaret være ja, men det går for alvor galt, hvis vi tror, at svaret altid er ja. Den, der måtte være ankommet til stiftets landemode iført den opfattelse, at al etik er relativ og bestemt af situation og omstændigheder, bør derfor gå hjem og tænke over, i hvilke situationer og under hvilke omstændigheder hun eller han vil anse slaveri for etisk acceptabelt, - eller voldtægt, - eller folkemord ...

Jeg tror, I kan genkende alle disse eksempler på argumenter fra den etiske debat, - og hvis vi ser os i spejlet, og vi ikke, som der står i Jakobs brev, straks vender hovedet bort, så må vi sikkert alle indrømme, at vi selv gør os skyld i at bruge dem. Thi det er faktisk et grundproblem for den etiske debat i Danmark, at vi erfaringsmæssigt har så svært ved at få den løftet den op over standardargumenternes og automatsvarenes niveau.

Det er jo en udbredt antagelse i vores kultur, at hvis man står med reel mulighed for at behandle sygdom og afhjælpe menneskelig lidelse, så skal man gøre det. Det er der ikke megen uenighed

om. Men der er måske heller ikke megen eftertanke over det. Vi kommer næsten pr. automatik med standardsvaret, når vi bliver standset på gaden og spurgt ud af en mand fra TV avisen, om vi synes, at alvorligt syge skal behandles med en helbredende medicin: Ja, selvfølgelig, svarer vi - og skynder os hen og ringer til børn og børnebørn for at give dem besked på at sætte videoen i gang.

Men måske skulle vi vove at tænke over, om det standard svar, vi så at sige giver på rygraden, egentlig er præcist nok. Holder det egentlig altid vand?

Vi har f.eks. mange nyresyge i dette land, som venter på en transplantation, men udsigterne er lange, og mange vil formentlig aldrig nå at få en ny nyre, men må leve i årevis med dialysebehandling et par gange om ugen. Vi mangler nyrer. Og levende nyrer kan jo ikke bare bestilles på apoteket.

Og dog - kunne de egentlig ikke godt? Hvis vi er enige om, at syge mennesker skal behandles, så vidt det overhovedet er muligt, kunne vi så egentlig ikke godt skaffe nogle flere nyrer - fx. ved at købe dem?

Jamen, kan man da købe nyrer? Ja, det kan man sagtens. I Indien er der masser af fattige familier, hvor familiefaderen hjertens gerne vil sælge sin ene nyre, hvis salgsprisen kan give et afgørende bidrag til, at hans børn kan få en uddannelse og dermed frigøre sig fra fattigdommen. Og selv kan han jo udmærket leve videre kun med kun én nyre.

Hvorfor køber vi ikke bare sådanne nyrer? Er det, fordi vi ikke har råd? Nej, et regnestykke vil formentlig hurtigt vise, at udgiften for vort sundhedsvæsen til alternativet, nemlig dialysebehandling i årevis sagtens vil kunne finansiere et sådant køb. Og vi kunne måske endda hævde, at vi havde hjulpet en fattig inderdreng eller -pige mere effektivt ud af fattigdommen, end nogle af vore udviklingsprojekter magter at gøre det.

Hvorfor gør vi ikke dét? Hvorfor køber vi ikke organer? Det gør vi ikke, fordi vi erkender, at vi dermed ville passere en etisk grænse, som bør anses som hellig. Vi må ikke udnytte menneskers nød og fattigdom på den måde, ja, ikke nok med det: vi har i det hele taget det etisk betingede grundsynspunkt, at menneskelige organer ikke må blive en salgsvare, en ting. Vi må ikke gøre hinanden til ting, og som befolkning i et rigt land må vi ikke forfalde til at betragte befolkningerne i fattige lande bare som en art mine, som vi kan udnytte ved at købe råstoffer i form af levende organer til løsning af vore egne behandlingsbehov.

Så nu har vi i hvert fald sat et første spørgsmålstejn ved det standard svar, vi altid giver. Det er altså alligevel ikke altid så enkelt, at man bare kan sige, at hvis folk er syge, så skal man behandle dem med dét, man kan og kan skaffe penge til. Der er altså ting, man godt *kan*, men som man ikke *bør*.

Og sætter I jer hen og tænker lidt over det, så vil I opdage, at der er mange ting, man kunne gøre fx. for at udrydde sygdomme, men som vi ikke gør, fordi det i sig selv ville være etisk uacceptabelt.

Vi forlanger jo for eksempel ikke tvangsmæssig ægsortering eller om nødvendigt tvangsabort i bløderfamilier, selv om det naturligvis kunne udrydde blødersygdommen i løbet af et par generationer.

Nej, hensigten helliger ikke midlet, hvis midlet ikke er i orden. En legitim hensigt kan ikke legitimere anvendelsen af et hvilket som helst middel, og kriteriet, prøvestenen, må være af ontologisk art, det vil sige vedrøre forholdets natur, tingenes væsen, egenarten af det værende - eller hvordan man nu - måske lidt famlende - vil søge at udtrykke, at ikke alting er *ting*, men eksempelvis mennesker, som i parentes bemærket heller ikke er hvad som helst - fx. ikke dyr, planter eller insekter. Det er derfor, der skal være forskel på kaniner og mennesker, når det drejer sig om medicinske forsøg.

Det sker, at vi kommer til en grænse, hvor vi må sige, at ligegyldigt hvor god hensigten er, og ligegyldigt hvor påtrængende formålet forekommer os, så står vi nu ved noget, som vi ikke må, fordi vi dermed ville komme til at overskride en etisk grænse, som ikke må overskrides - og som vel at mærke aldrig må overskrides, ligegyldigt hvor god en hensigt vi måtte have.

Problemet er at finde den grænse - et sted, hvor den både kan og bør forsvares imod, at vi efterfølgende bare glider videre derud ad.

Ofte taler vi jo netop om "glidebanen". Sandt er det da også, at et etisk grundprincip, der *er* blevet gradbøjet, *kan* gradbøjtes igen - og at det i praksis ofte viser sig, at dét, man har gradbøjet, atter bliver gradbøjet, indtil den etiske stillingtagen på en måde har udviklet sig til netop gradbøjning.

Hvorfor står politikerne dog ikke fast? spørger vi, - men resten af befolkningen gør det jo forresten heller ikke! Det gør vi ikke, fordi vi befinder os på en glidebane, og på en glidebane er det sørens svært at stå fast. Når vinden blæser kraftigt nok, så begynder man lige så stille at glide hen ad den glatte is.

Problemet er i mange tilfælde ikke, om vi senere hen formelt set *kan* sige nej til B, hvis vi har sagt ja til A. Glidebanens problem er netop, at vi ved at sige ja til A i samme arbejdsgang ofte siger ja til B, selv om vi måske bilder os selv og hinanden ind, at det ville vi aldrig gøre. Hvis nemlig den etiske begrundelse, vi accepterer for at sige ja til A, samtidig er en lige så holdbar begrundelse for B, så har vi faktisk i samme arbejdsgang sagt ja til B, selv om vi i første omgang ikke er bevidste om det. Når vi så på et senere trin når frem til B, så møder vi netop det nævnte standardargument: "Vi har jo allerede sagt ja til A, hvad skulle der så være i vejen for B?"

Thi hvordan kommer man egentlig ud på en glidebane? Det gør man, når man første gang siger god for noget begrænset med en begrundelse, der lige så godt kan retfærdiggøre noget mere vidtgående.

Og nu præsenterer kloningen og stamcellebrugen os over for en ny sandhedens time, som den taletid, jeg har, desværre ikke tillader mig at gå nærmere ind på.

Men jeg kan nok nå at give udtryk for min dybe bekymring overfor enhver tanke om - med den ene eller den anden teknologi - at skabe menneskelige fosteranlæg, der alene bringes til verden,

for at blive tingsliggjort og udnyttet til at lave reservedele af. Efter min bedste bedømmelse nærmer vi os her den totale opgivelse af respekten for menneskeliv og menneskelig værdighed.

Andre vil se helt anderledes på det, og heller ikke blandt de kristus-troende kan der ventes at ville være fuld enighed.

Måske vil der mest af alt kunne konstateres en vis uafklarethed, en tvivl, en tøven. Og det er vel heller ikke så mærkeligt. Da man efter Galilæi, Copernicus og Kepler blev klar over, at jorden ikke var flad og slet ikke verdens centrum, og da man efter de store arkæologiske og religionshistoriske erkendelser i det 19. og 20. århundrede blev klar over, at den jødisk-kristne åbenbaringshistorie måtte forstås anderledes, end man hidtil havde gjort, - for slet ikke at tale om, da man efter Darwin nåede til erkendelse af udviklingsteoriens relevans, da rystedes jo mange troendes forestillinger - lidt på samme måde, som jeg oplever, at opdagelsen i vor tid af generne og udviklingen af metoder til genmanipulation, reagensglasbefrugtning, ægsortering og menneskekloning har rystet manges forståelse af det enkelte menneske som et unikt individ, skabt af Gud.

Ja, anfægtelsen er vel endda meget større nu end efter Galilæis ændring af det ydre verdensbillede, for dengang drejede det sig jo bare om en ændret forestilling om jorden og solsystemet, mens genmodifikation og kloning griber dybt ind i et menneskets væsen. En menneskeklon kan jo ikke se på sig selv som én, der er blevet naturligt til, men må betragte sig som fremstillet, som et produkt, et fabrikat, og dermed angribes den menneskelige værdighed og selvforståelse på afgørende måde.

Når vi i den kirke, som er min, taler om troen, om *fides*, som det hedder på det latin, som var min barndoms kirkesprog, så skelner vi mellem *fides qua* og *fides quæ*, det vil sige mellem på den ene side troen som den dybe tillid og overgivelse til Gud og på den anden side det trosindhold, som vi fx. slutter os til, når vi synger trosbekendelsen, eller i mange af de andre sproglige udtryk for vores tro.

Det er især det sidste, som i vor tid udfordres af nye erkendelser. Hvis ordet *teologi* lidt frækt oversat betyder *at sige noget fornuftigt om Gud*, så må vores tale nødvendigvis tage udgangspunkt både i Hans åbenbaring og i den videnskabelige erkendelse af verden på både makro- og mikroplan, som vi er nået frem til.

Den moderne udvikling stiller derfor ikke bare alle mennesker af god vilje over for nogle vanskelige dilemmaer; den stiller måske i særlig grad de kristus-troende over for at måtte "hente nyt og gammelt frem fra deres forråd" for at kunne yde deres væsentlige bidrag til besvarelse af de mange etiske spørgsmål.

Thi må end skabelsesberetningen naturligvis forstås anderledes, end man gjorde i 1500-tallet, så er den dog stadig en grundfortælling, der kan være med til at skabe livstydning og kaste lys - også i gænerne verden. De ti bud er fortsat de ti tilbud om et godt liv, - og etik drejer sig som bekendt om *det gode liv*. Bjergprædikenen er med sine radikalt anderledes succeskriterier fortsat en inspiration til at se hele det vanvittige kapløb om penge, patenter og prestige under en anden synsvinkel. Men især må Det Ny Testaments fremhævelse af discipelforholdet være en stadig kilde til at integrere troens udtryk og den etiske stillingtagen i et troens liv.

Dilemmaer og næsten uoverskuelige problemstillinger kommer væltende hver dag med nye varianter, og sådan vil det formentlig blive ved. Men skal de kristus-troende i den forbindelse have noget af værdi at bringe til torvs i den dialog, der må omfatte alle i samfundet, så må de tage udgangspunkt i en stadig fornyelse af det stadigt fastholdte.

Bevares, tingene er ikke altid sorte eller hvide, men der *er* noget, der er sort, og der *er* noget, der er hvidt.

Og hvis det er rigtigt, at i mørke er alle katte grå, så håber jeg, at det er lykkedes for mig at kaste i hvert fald lidt lys over nogle af de store problemer, vi står overfor, og at anskueliggøre, at der vel er meget, som vi *kan*, og som vi derfor også både *bør* og *vil*, men at det ikke er alt dét, vi *kan*, som vi også *bør*, og at vi derfor lige må tænke os om, før vi bare glider længere ud ad banen og ukritisk gør alt dét, vi *kan*, til noget, vi ureflekteret også *vil*.

Om génerne og klonerne,
om mændene og kvinderne,
om børnene i glassene - og alle den slags ting;
vi taler tit om alt det her,
vi spør, om det gevaldigt er?
Vi fyldes af en masse tvivl og kører tit i ring.

Den ene si'r, at det er flot,
at man kan gøre så meget godt,
kurere meget, som er slemt, hvis bar' man ku' få lov!
Den anden si'r, at det er skidt,
for det vil føre alt for vidt
på glidebanen helt bestemt, og det bli'r ikke sjov!

Der er så meget, som vi *kan*,
men bygger det for tit på sand?
Der er så meget, som vi *vil*, men mon vi osse *bør*?
Dilemmaer i massevis,
uenighed i kassevis,
vi ved ej rigtigt, hvad vi skal, og om vi rigtigt tør!

Hvordan skal man i Etisk Råd
få fat på såd'n en ledetråd,
at man kan se, hvad der er sandt, og hvad der rigtigt dur?
Hvordan kan menneskets værdighed
bli' vist den rette skyldighed?
Hvordan kan livet bli' musik i både mol og dur?

Det ved jeg ej, men ét jeg ved
og si'r med god samvittighed:
Det ganske folk må snakke med og give sit besyv!
Følg med i Etisk Råds debat,
sov ikke ind med et godnat,
du ellers vågner op en dag og si'r: Det er da lyv ...!